

Spis treści

Wstęp (<i>Helena Sęk</i>)	13
--	----

Rozdział 1

Zakres zastosowań psychologii klinicznej.

Obszary tradycyjne i współczesne (<i>Helena Sęk</i>)	17
---	----

1.1. Zmiany w zakresie zastosowań psychologii klinicznej	18
1.1.1. Społeczno-cywilizacyjne czynniki przemian zakresu psychologii klinicznej	18
1.1.2. Wewnętrzne czynniki przemian w psychologii i psychologii klinicznej	19
1.2. Utrwalanie się tradycyjnych dziedzin a rozwój nowych subdyscyplin w psychologii klinicznej	20
1.2.1. Powody utrwalania się dziedzin tradycyjnych	20
1.2.2. Powstawanie nowych subdyscyplin a rozwój psychologii klinicznej	21
1.3. Podsumowanie	23

Rozdział 2

Psychologia kliniczna dzieci i młodzieży – wybrane zagadnienia (*Irena Obuchowska*)

2.1. Ujęcia teoretyczne	26
2.2. Rozumienie dziecka jako osoby	29
2.3. Uwarunkowania problemów klinicznych	32
2.4. Wybrane problemy kliniczne z uwzględnieniem okresów rozwoju	34
2.4.1. Okres wczesnego dzieciństwa (okres niemowlęcy i poniemowlęcy)	35
2.4.2. Okres średniego dzieciństwa (wiek przedszkolny)	37
2.4.3. Okres późnego dzieciństwa (wiek szkolny)	38
2.4.4. Okres adolescencji (wiek młodzieńczy)	40
2.5. Kierunki i rodzaje pomocy psychologicznej	42
2.6. Zmiany w rozumieniu problemów klinicznych dzieci i młodzieży ..	44
2.7. Podsumowanie	45

Rozdział 3**Psychologia zaburzeń osobowości i zaburzeń lękowych**

<i>(Lidia Cierpiatkowska)</i>	47
3.1. Psychopatologia zaburzeń osobowości i zaburzeń lękowych	48
3.1.1. Zaburzenia osobowości	48
3.1.2. Zaburzenia lękowe	52
3.1.3. Epidemiologia	54
3.2. Perspektywa psychologiczna – odrębność objawów, wspólnota patomechanizmów?	55
3.3. Psychoanaliza a zaburzenia osobowości	56
3.3.1. Psychoanaliza charakteru	57
3.3.2. Dwa modele patomechanizmu zaburzeń osobowości	58
3.4. Poznawcze koncepcje zaburzeń osobowości i zaburzeń na tle lękowym	64
3.4.1. Poznawczo-interpersonalny cykl zachowania a psychopatologia	64
3.5. Zaburzenia osobowości w teorii społecznego uczenia się	69
3.5.1. Ewolucyjno-biospołeczna koncepcja zaburzeń osobowości	69
3.5.2. Zaburzenia osobowości typu <i>borderline</i>	70
3.6. Podsumowanie	73

Rozdział 4**Psychologia schizofrenii (Krystyna Drat-Ruszczak)** 75

4.1. Schizofrenia. Obraz kliniczny	76
4.1.1. Objawy i ich klasyfikacje	76
4.1.2. Perspektywa „pierwszej osoby”: choroba w relacjach pacjentów	77
4.2. Psychologiczne mechanizmy schizofrenii	82
4.2.1. Procesy poznawcze: specyfika oddolnego i odgórnego przetwarzania informacji	82
4.2.2. Dynamika emocji	85
4.2.3. Indywiduacja i tożsamość	89
4.2.4. Relacja poznanie–afekt–indywiduacja	95
4.3. Niektóre aspekty terapii i rehabilitacji chorych	96
4.4. Podsumowanie	98

Rozdział 5**Psychologia zaburzeń afektywnych (Helena Sęk)** 100

5.1. Dane opisowe dotyczące zaburzeń nastroju	101
5.1.1. Zaburzenia afektywne w świetle psychopatologii opisowej	101
5.1.2. Zaburzenia afektywne w świetle klasyfikacji zaburzeń	104
5.2. Koncepcje wyjaśniające mechanizm i patogenezę zaburzeń afektywnych	107
5.2.1. Biologiczne modele zaburzeń afektywnych	107
5.2.2. Psychoanalityczne koncepcje zaburzeń nastroju	108
5.2.3. Poznawczo-behawioralne podejście do zaburzeń nastroju	110
5.2.4. Stresowe wydarzenia a depresja – modele podatność–stres	112
5.2.5. Podejście interpersonalne do zaburzeń depresyjnych	113

5.3. Wybrane zagadnienia terapii zaburzeń afektywnych metodami psychologicznymi	114
5.3.1. Leczenie depresji zorientowane psychoanalitycznie	114
5.3.2. Poznawczo-behawioralna terapia depresji	115
5.3.3. Podejście interpersonalne w terapii depresji	117
5.4. Podsumowanie	118

Rozdział 6

Psychologiczne następstwa stresu traumatycznego

(Maja Lis-Turlejska)	120
6.1. Zaburzenie po stresie traumatycznym	121
6.2. Historia odkrywania psychologicznych następstw skrajnego stresu	122
6.3. Kryteria diagnostyczne PTSD	124
6.3.1. Zdarzenie traumatyczne – zmiany sposobu definiowania	125
6.4. Diagnozowanie PTSD	126
6.4.1. Pomiar ekspozycji na zdarzenia traumatyczne	127
6.4.2. Pomiar PTSD w badaniach epidemiologicznych	127
6.5. Rozpowszechnienie traumatycznych zdarzeń i zaburzenia po stresie traumatycznym	128
6.5.1. Rozpowszechnienie traumatycznych zdarzeń w populacji ogólnej	128
6.5.2. Rozpowszechnienie PTSD	130
6.6. Czynniki ryzyka PTSD	131
6.6.1. Warunkowe ryzyko PTSD	131
6.7. Terapia potraumatyczna	132
6.8. Podsumowanie	133

Rozdział 7

Psychologia niepełnosprawności umysłowej

(Stanisław Kowalik)	135
7.1. Krótka historia rozwoju poglądów na niepełnosprawność umysłową	136
7.1.1. Oligofrenia	136
7.1.2. Niedorozwój umysłowy i upośledzenie umysłowe	137
7.1.3. Niepełnosprawność umysłowa	140
7.2. Trzy nurty współczesnych badań nad niepełnosprawnością umysłową	142
7.2.1. Psychobiologiczne ujęcie niepełnosprawności umysłowej	142
7.2.2. Psychorozwojowe ujęcie niepełnosprawności umysłowej	147
7.2.3. Psychospołeczne ujęcie niepełnosprawności umysłowej	152
7.3. Podsumowanie	155

Rozdział 8

Psychologia uzależnień (Lidia Cierpiatkowska)

8.1. Nadużywanie i uzależnienie od substancji psychoaktywnych	157
8.1.1. Rodzaje substancji psychoaktywnych i ich rozpowszechnienie	158

8.1.2. Obraz kliniczny nadużywania i uzależnienia od środków psychoaktywnych	158
8.1.3. Neurobiologiczne działanie substancji psychoaktywnych	164
8.2. Koncepty i modele uzależnienia	165
8.2.1. Genetyczno-behawioralne modele uzależnienia	166
8.2.2. Psychologiczne koncepty i modele uzależnienia	170
8.2.3. Społeczne czynniki ryzyka narkomanii	175
8.3. Programy leczenia uzależnienia	176
8.3.1. Modele i programy leczenia alkoholików	177
8.3.2. Modele leczenia narkomanów	179
8.4. Podsumowanie	181

Rozdział 9

Kliniczna neuropsychologia a psychologia kliniczna

(Anna Herzyk)	183
9.1. Kształtowanie się przedmiotu badań w neuropsychologii klinicznej	184
9.1.1. Ujęcia statyczne, neuroanatomiczne, skoncentrowane na pytaniu „gdzie?”	185
9.1.2. W kierunku wyjaśnień dynamicznych – ujęcia strukturalno-funkcjonalne	186
9.1.3. Współczesne modele wyjaśniające	187
9.1.4. Mechanizmy adaptacyjne i dezadaptacyjne w uszkodzeniach i dysfunkcjach mózgu	188
9.2. Charakterystyka wybranych zaburzeń neuropsychologicznych	190
9.2.1. Objawy globalnej reakcji mózgu na działanie czynników patogennych	192
9.2.2. Specyficzne zespoły zaburzeń neuropsychologicznych i ich mózgowe podłoże	192
9.2.3. Neuropsychologiczna analiza demencji (otępienia)	193
9.2.4. Neuronalne podłoże zaburzeń osobowości i emocji	194
9.2.5. Dysocjacja wiedzy jawnej i ukrytej w zaburzeniach neuropsychologicznych	196
9.3. Obszary zastosowań neuropsychologii klinicznej	198
9.3.1. Cele i przebieg diagnozy neuropsychologicznej	198
9.3.2. Terapia neuropsychologiczna – założenia, cele, przebieg	199
9.4. Podsumowanie	200

Rozdział 10

Psychologia zaburzeń seksualnych (Maria Beisert)

10.1. Klasyfikacja zaburzeń seksualnych	203
10.2. Zaburzenia tożsamości płciowej	203
10.2.1. Geneza zaburzeń tożsamości	203
10.2.2. Niektóre rodzaje zaburzeń tożsamości	204
10.2.3. Interwencja	205
10.3. Kształtowanie się orientacji seksualnej	205

10.3.1. Definicja orientacji homoseksualnej	205
10.3.2. Geneza orientacji seksualnej	206
10.3.3. Społeczne konsekwencje orientacji homoseksualnej	210
10.3.4. Interwencja wobec osób zorientowanych homoseksualnie	211
10.4. Zaburzenia preferencji seksualnych	212
10.4.1. Pojęcie i charakterystyka preferencji seksualnych	212
10.4.2. Klasyfikacje i kryteria diagnostyczne parafilii	214
10.4.3. Interwencja	216
10.5. Realizacja roli płciowej	217
10.6. Dysfunkcje seksualne	217
10.6.1. Pojęcie dysfunkcji seksualnej	217
10.6.2. Przyczyny dysfunkcji seksualnych	218
10.6.3. Typy dysfunkcji seksualnych	218
10.6.4. Terapia dysfunkcji seksualnych	219
10.7. Podsumowanie	220

Rozdział 11

Kliniczna psychologia zdrowia (Irena Heszen)	222
11.1. Choroba w paradygmacie stresu psychologicznego	223
11.1.1. Współczesne ujęcia stresu psychologicznego	223
11.1.2. Wielowymiarowa analiza zjawiska stresu a podejście do problemów zdrowotnych we współczesnej psychologii zdrowia	225
11.1.3. Dwustronne zależności pomiędzy stresem a chorobą: stres jako przyczyna i jako następstwo problemów zdrowotnych	225
11.1.4. Radzenie sobie jako specyficzna forma aktywności w obliczu stresu i jej znaczenie dla następstw stresu	225
11.2. Psychologiczne uwarunkowania choroby ze szczególnym uwzględnieniem stresu	227
11.2.1. Rodzaje stresorów – podział ze względu na siłę i zakres oddziaływania	227
11.2.2. Skutki zdrowotne utraień życiowych	228
11.2.3. Wydarzenia życiowe a choroby	228
11.2.4. Polietiologiczny model chorób somatycznych	228
11.3. Psychologiczne następstwa choroby jako źródła stresu	230
11.3.1. Charakterystyka psychologiczna zmian w sytuacji człowieka w następstwie choroby	230
11.3.2. Emocjonalne ustosunkowanie się do choroby i związanej z nią sytuacji	231
11.3.3. Poznawcze ustosunkowanie się do choroby – obraz własnej choroby i jego komponenty	232
11.4. Zachowanie wobec własnej choroby i jego organizacja	232
11.4.1. Specyficzne dla sytuacji choroby formy radzenia sobie z emocjami	233
11.4.2. Choroba jako zadanie i zachowania chorego ukierunkowane na cele zdrowotne	234
11.4.3. Zależności między dwoma nurtami radzenia sobie z chorobą	235

11.5. Psychologiczna problematyka relacji lekarz–pacjent	235
11.5.1. Relacja lekarz–pacjent jako zagadnienie interdyscyplinarne. Znaczenie aspektów wychowawczych	236
11.5.2. Podejmowanie decyzji o udaniu się do lekarza i lęk przed wizytą	237
11.5.3. Komunikacja między lekarzem a pacjentem	238
11.5.4. Wykonywanie zaleceń lekarskich przez pacjentów	239
11.6. Człowiek w systemie opieki zdrowotnej	240
11.6.1. Człowiek chory w przychodni	241
11.6.2. Człowiek chory w szpitalu	242
11.7. Podsumowanie	242

Rozdział 12

Interwencja kryzysowa (Dorota Kubacka-Jasiecka)	244
12.1. Kryzys emocjonalny	245
12.1.1. Kryzys a wydarzenia krytyczne	247
12.1.2. Klasyczne modele i charakterystyki kryzysu	247
12.1.3. Kryzys emocjonalny jako szansa rozwoju	248
12.1.4. Stres a kryzys	250
12.1.5. Kryzysy w stresie chronicznym	250
12.1.6. Kryzys w paradygmacie psychosocjokulturowym	251
12.2. Rodowód interwencji w kryzysie	253
12.3. Założenia i zróżnicowany kontekst interwencji kryzysowej	255
12.3.1. Założenia interwencji kryzysowej	255
12.3.2. Interwencja kryzysowa – kontekst i znaczenie terminu	255
12.4. Indywidualna pomoc w kryzysie	258
12.4.1. Cele i zadania interwencji kryzysowej	258
12.4.2. Zasady interwencji kryzysowej	259
12.4.3. Przebieg interwencji kryzysowej	263
12.4.4. Strategie i techniki oddziaływania w interwencji kryzysowej	268
12.5. Trudności i dylematy interwencji kryzysowej	270
12.6. Podsumowanie	271

Rozdział 13

Osoby niepełnosprawne i psychologiczne aspekty ich rehabilitacji (Stanisław Kowalik)	273
13.1. Niepełnosprawność jako zjawisko wieloaspektowe	274
13.2. Niepełnosprawność w świetle teorii i badań psychologicznych	276
13.2.1. Relacja „uszkodzenie organizmu – niepełnosprawność”	277
13.2.2. Relacja: „niepełnosprawność – upośledzenie społeczne”	278
13.2.3. Sytuacja psychologiczna osoby niepełnosprawnej	281
13.3. Psychologiczne aspekty procesu rehabilitacji	283
13.4. Podsumowanie	286

Rozdział 14**Psychologia sądowa – wybrane zagadnienia**

(Wojciech Poznaniak)	287
14.1. Prawa i obowiązki biegłego psychologa w świetle <i>Kodeksu postępowania karnego</i>	288
14.2. Rola psychologa w sprawach cywilnych	291
14.3. Rola psychologa w sprawach rodzinnych i opiekuńczych	292
14.3.1. Sądowo-psychologiczne ocenianie małżeństwa i sytuacji dziecka po ewentualnym orzeczeniu rozvodu	293
14.3.2. Stosunki między rodzicami a dziećmi – władza rodzicielska i obowiązek wzajemnego wspierania się rodziców i dzieci ..	294
14.3.3. Dobro dziecka	297
14.4. Psycholog jako biegły sądowy w sprawach karnych	299
14.4.1. Problem poczytalności sprawcy przestępstwa	299
14.4.2. Przestępstwo zabójstwa popełnione w stanie silnego wzburzenia	299
14.4.3. Ocena pobudek działania sprawcy przestępstwa i jego warunków osobistych	300
14.4.4. Ocena wiarygodności zeznań – postrzeganie, zapamiętywanie i odtwarzanie inkryminowanych zdarzeń	301
14.5. Nowe zadania dla psychologa sądowego	303
14.5.1. Psycholog jako mediator sądowy	303
14.5.2. Prewencja psychologiczna (na przykładzie gwałtu seksualnego)	307
14.5.3. Przeciwwskazania psychologiczne do ubiegania się o prawo do posiadania broni palnej	309
14.5.4. Przeciwwskazania psychologiczne do świadczenia usług detektywistycznych	310
14.6. Podsumowanie	311

Bibliografia	313
---------------------------	-----

Indeks osób	343
--------------------------	-----

Indeks rzeczowy	352
------------------------------	-----

O Autorach	360
-------------------------	-----